

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

אהוד בן גרא (שופטים פרק ג)

(שיעור מס' 94)

אוריאל טויטו

1א	ההשתעבדות למואב	(יב) וַיִּסְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הַרַע בְּעֵינֵי ה' וַיַּחֲזֶק ה' אֶת עַגְלוֹן מֶלֶךְ מוֹאָב עַל יִשְׂרָאֵל עַל כִּי עָשׂוּ אֶת הַרַע בְּעֵינֵי ה' : (יג) וַיֹּאסֹף אֱלֹהֵי אֶת בְּנֵי עַמּוֹן וַעֲמַלְק וַיִּלְחָד וַיִּדָּ אֶת יִשְׂרָאֵל וַיִּירָשׁוּ אֶת עִיר הַתְּמָרִים : (יד) וַיַּעֲבְדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עַגְלוֹן מֶלֶךְ מוֹאָב שְׂמוֹנָה עֶשְׂרֵה שָׁנָה :
2א	הכנות אהוד והמשלחת בעודם בארץ ישראל	(טו) וַיִּזְעַקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה' וַיִּקָּם ה' לָהֶם מוֹשִׁיעַ אֶת אַהוּד בֶּן גֵּרָא בֶּן הִימִינֵי אִישׁ אֲשֶׁר יָד יָמִינוֹ וַיִּשְׁלַחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּיָדוֹ מִנְחָה לְעַגְלוֹן מֶלֶךְ מוֹאָב : (טז) וַיַּעַשׂ לוֹ אַהוּד חֶרֶב וְלָהּ שְׁנֵי פִיּוֹת גָּמָד אַרְכָּה וַיַּחְגֵּר אוֹתָהּ מִתַּחַת לְמַדְיוֹ עַל יָרֵךְ ?מִינוֹ :
3א	אהוד והמשלחת בארמון מלך מואב	(יז) וַיִּקְרַב אֶת הַמִּנְחָה לְעַגְלוֹן מֶלֶךְ מוֹאָב וַעֲגְלוֹן אִישׁ בָּרִיא מְאֹד : (יח) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלָה לְהַקְרִיב אֶת הַמִּנְחָה וַיִּשְׁלַח אֶת הָעָם לְשָׂאֵי הַמִּנְחָה : (יט) וְהוּא שָׁב מִן הַפְּסִילִים אֲשֶׁר אֶת הַגִּלְגָּל וַיֹּאמֶר דְּבַר סֵתֶר לִי אֱלֹהֵיךְ הַמְלִיךְ וַיֹּאמֶר הֵס וַיִּצְאוּ מֵעֲלָיו כָּל הַעַמֻּדִים עָלָיו :
ציר מרכזי	רצח עגלון מלך מואב בעליית המקרה	(כ) וְאַהוּד בָּא אֵלָיו וְהוּא יֹשֵׁב בְּעֵלִית הַמְּקָרָה אֲשֶׁר לוֹ לְבָדוֹ וַיֹּאמֶר אַהוּד דְּבַר אֲלֹהִים לִי אֱלֹהֵיךְ וַיִּקָּם מֵעַל הַכְּסֵא : (כא) וַיִּשְׁלַח אַהוּד אֶת יָד שְׂמָאלוֹ וַיִּקְחֵם אֶת הַחֶרֶב מֵעַל יָרֵךְ ?מִינוֹ וַיִּתְקַעָהּ בְּבִטְנוֹ : (כב) וַיָּבֵא גַם הַנֶּצֶב אַחַר הַלֶּהֶב וַיִּסְגֹּר הַחֶלֶב בְּעַד הַלֶּהֶב כִּי לֹא שָׁלַף הַחֶרֶב מִבִּטְנוֹ וַיִּצֵא הַפְּרִשְׁדָּנָה :
3ב	אהוד ועבדי עגלון בארמון מלך מואב	(כג) וַיִּצֵא אַהוּד הַמַּסְדָּרוֹנָה וַיִּסְגֹּר דְּלַתוֹת הָעֵלְיָה בְּעַדוֹ וַנֵּעַל : (כד) וְהוּא יָצָא וַעֲבָדָיו בָּאוּ וַיִּרְאוּ וַהֲנִה דְּלַתוֹת הָעֵלְיָה נִעְלוֹת וַיֹּאמְרוּ אִךְ מַסִּיף הוּא אֶת רִגְלֵי בְּחֹדֶר הַמְּקָרָה : (כה) וַיַּחֲלִילוּ עַד בּוֹשׁ וַהֲנִה אֵינְנוּ פֶתַח דְּלַתוֹת הָעֵלְיָה וַיִּקְחוּ אֶת הַמַּפְתָּח וַיִּפְתְּחוּ וַהֲנִה אֲדֻנְיָהֶם נָפַל אַרְצָה מֵת : (כו) וְאַהוּד נִמְלֵט עַד הַתְּמָהֲמָהִם וְהוּא עָבַר אֶת הַפְּסִילִים וַיִּמְלֵט הַשְּׁעִירָתָה :
2ב	הכנות למלחמה במואבים שיושבים בארץ ישראל	(כז) וַיְהִי בְּבוֹאוֹ וַיִּתְקַע בְּשׁוֹפָר בְּהַר אֶפְרַיִם וַיִּרְדּוּ עַמּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הַהָר וְהוּא לִפְנֵיהֶם : (כח) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם רְדוּ אַחֲרַי כִּי יָתֵן ה' אֶת אֵיבֵיכֶם אֶת מוֹאָב בְּיַדְכֶם וַיִּרְדּוּ אַחֲרָיו וַיִּלְכְּדוּ אֶת מַעְבְּרוֹת הַיַּרְדֵּן לְמוֹאָב וְלֹא נָתַנוּ אִישׁ לְעֵבֶר :
1ב	ההשתחררות מתחת יד מואב	(כט) וַיָּכּוּ אֶת מוֹאָב בְּעַת הַהִיא כַּעֲשָׂרַת אֲלָפִים אִישׁ כָּל שְׂמֹן וְכָל אִישׁ חֵיל וְלֹא נִמְלֵט אִישׁ : (ל) וַתִּכְנַע מוֹאָב בַּיּוֹם הַהוּא תַּחַת יָד יִשְׂרָאֵל וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ שְׂמוֹנִים שָׁנָה :

יאירה אמית (פירוש לספר שופטים, עמ' 79): האם מקרה הוא שבמניין שנות השעבוד (שמונה-עשרה) והשקט (שמונים) חוזרות אותיות השורש שמי", וצילין מזכיר את עגלון השמן?.

גרסיאל משה, "סיפור על אהוד בן גרא בספר שופטים", בית מקרא (תשל"א), עמ' 288: על השאלה: האם רצח עגלון היה מתחילתו ועד סופו, קונספירציה של יחיד, אשר לא הביא בסודו איש – עלינו להשיב בשלילה. אמנם המקרא מבליט דווקא את ההכנות האישיות של אהוד בעשיית החרב, בעלת שני הפיות, אולם קשה להניח, שמבצע כה מורכב של התקפה על צבאות מואב, תוך כדי חסימת מעברות הירדן, יבוצע באופן ספונטאני. עלינו לזכור שהמדובר בשבטים משועבדים האמונים על דפוסי חברה

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

שבטית ושאינם מקיימים מסגרות של צבא קבע. תמוחה ההנחה, שהללו עשויים היו להתקומם במהירות כה רבה, במספר שעות, והם מטיבים להילחם תוך כדי תנועה בשני כוחות, ומצליחים להשמיד את האויב שהוא צבא סדיר מאומן. סבירה יותר ההנחה, כי מלכתחילה הביא אהוד בסודו קבוצות נבחרות של מורדים פוטנציאליים, והללו התארגנו לפעול במתואם. כמה קבוצות ירדו בהיחבא לבקעת הירדן והיו ממתניים לאות, כדי לתפוס את מעברות הירדן. קבוצות אחרות ממתונות היו בהר אפרים, ואף הכינו מצבורים של נשק במקומות סתר, כדי לצייד בו את האוכלוסייה. אנשי קשר המתינו בגלגל, או בסביבה הקרובה, לצרכי העברת ידיעות ופקודות. מובן שהכל היה מותנה בהצלחת מבצעו של אהוד.

יאירה אמית (אומנות העריכה, עמ' 159 – 160): הצגת אהוד כבר בשלב האקספוזיציוני כמושיע שהוקם על ידי אלוקים יוצרת אצל הקורא ציפיות לנס, לימעשה גדול, או לגילוי כלשהו של צליחת רוח ה', ואילו ההתודעות לשורת תכסיסים שמופעלים על ידו עלולה לעמעם את חלקו של אלוקים במעשה הישועה.

אליצור יהודה, "פרשת אהוד בן גרא", (הקונגרס העולמי למדעי היהדות, תשי"ז, עמ' 22): משהיו אנשי המשלחת מעבר לתחום הסכנה חזר אהוד לאחריו, עבר שוב את הירדן ושב אל בית המלך (פס' יט). על ידי האמתלה של דבר סתר התייחד עם המלך ועל ידי התחבולה של דבר אלוקים הקימו מעל כסאו והרג אותו.

ועתה התרחש דבר בלתי צפוי, שהוא בעיני הנביא המספר אצבע אלוקים, לפיכך הוא מבליטו: אהוד לא יכול לשלוף הפגיון מן הגוף, כי בא הניצב אחר הלהב. ידיו וכליו נשארו, אפוא, נקיים. ולא זה בלבד, אלא סגר החלב בעד הלהב, כלומר, הפצע לא היה זב דם ולא ניכר – זוהי תופעה ידועה ושכיחה באנשים מסורבלי בשר וחלב, שאם בטנם נפצעת במכשיר חד לא גדול הרי תוצאות פגיעה כזאת הן בדיוק כפי שמתאר כאן הכתוב, שהדם והפרש (או החלחולת כולה) משתפכים דרך המוצא הטבעי של הגוף.

אהוד יצא, נעל את העליה, עבר דרך שדרת העמודים שלפניה [=המסדרון] ... ירד לקומה התחתונה, בירך שם את עבדי עגלון לשלום והלך דרכו. האנשים עלו ומצאו דלת נעולה (היה זה דבר רגיל, פס' כ), לפיכך – ולפי הריח הנודף מן החדר, חשבו מה שחשבו. הם המתינו זמן רב במסדרון. באהוד לא חשדו. ולבסוף נכנסו, ועדיין מחשבתם מוטעית בלבם. משמצאו את אדוניהם במצב המתואר בפס' כב, היו בטוחים, בהשפעת סברתם הקודמת כי אחרי צאת אהוד, מת עגלון המגושם תוך הסיכו את רגליו. הם התמסרו אפוא בלא חשדות לתפקידי השעה המרובים. קראו למקוננות ולכהנים, התכוננו לקבורה ולאבל, ועיינו בסדרי השלטון הבא. בינתיים נשכח אהוד מלבם לגמרי. שעות רבות, ואולי יום – יומיים עברו עד שעמדו על האמת ...

הרמב"ם, מורה נבוכים, ח"ב, פרק מה: תחילת מעלות הנבואה שילווה את האדם עזר אלוקי יעוררו ויזרזו לעשות טובה גדולה בעלת ערך, כגון הצלת קבוצת חסידים מידי קבוצת רשעים, או הצלת חסיד גדול, או השפעת טובה על אנשים רבים, וימצא מצד עצמו לכך התעוררות ודחיפה לפעולה. וזה נקרא רוח ה', והאדם אשר ילווהו מצב זה אומרים עליו שהוא: צלחה עליו רוח ה', או לבשה אותו רוח ה', או נחה עליו רוח ה', או היה ה' עמו, וכיוצא בשמות אלו.

וזו היא דרגת כל שופטי ישראל אשר נאמר בהם באופן כללי וכי הקים ה' להם שופטים והיה ה' עם השופט והושיעם.

וזוהי גם דרגת כל משיחי ישראל החסידים, ... ודע כי בדומה לכוח הזה לא נפרד ממשו רבנו מעת שהגיע לגיל הבררות, ולפיכך נתעורר להרוג את המצרי ולנוזף בחוטא משני הנצים. ומחמת תוקף הכוח הזה בו, אפילו לאחר שפחד וברח, כאשר הגיע למדיין והוא זר ירא, כיון שראה דבר עושק לא יכול להימנע מלסלקו, ולא היה בכוחו לסבלו, כמו שאמר: ויקם משה ויושיעו. וכך נתלווה עם דוד בדומה לכוח זה מאז שנמשח בשמן המשחה, כמו שאמר הכתוב: ותצלח רוח ה' אל דוד מהיום ההוא ומעלה. לפיכך היה לו האומץ נגד הארי והדוב והפלישת.